

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ"
для студентів напряму підготовки
6.030601 "Менеджмент"
усіх форм навчання

Затверджено на засіданні кафедри економіки та маркетингу.
Протокол № 1 від 28.08.2013 р.

Укладач Птащенко О. В.

P58   Робоча програма навчальної дисципліни "Економіка машинобудівної галузі" для студентів напряму підготовки 6.030601 "Менедж-мент" усіх форм навчання / укл. О. В. Птащенко. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 37 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, вміщено плани лекцій і семінарських (практичних) занять, методичні рекомендації, роботи щодо закріплення знань та систему оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030601 "Менеджмент".

Вступ

Економіка є найбільшою сферою суспільних відносин і розглядається у декількох значеннях:

по-перше, як сукупність відносин, що визначаються характером власності на засоби виробництва;

по-друге, як господарство окремого району, країни;

по-третє, як наукова дисципліна, що займається вивченням народного господарства, його галузей, окремих підприємств, а також окремих елементів виробництва (капітал, фонди, праця тощо).

Предметом вивчення економіки машинобудівної галузі є методи і способи раціонального поєднання і ефективного використання всіх елементів виробничого процесу на рівні машинобудівного підприємства. При цьому економічні і організаційні питання розглядаються в тісному зв'язку з технікою і технологією.

Метою навчальної дисципліни "Економіка машинобудівної галузі" є формування системи базових знань з теорії і практики економічних відносин суб'єктів господарювання, формування фінансових ресурсів, фінансового планування, організації діяльності підприємств.

Навчальна дисципліна вивчається згідно з робочим планом, розробленим для студентів напряму підготовки "Менеджмент".

Структуру навчальної дисципліни наведено в табл. 1.

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена відповідно до положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
1	2	3
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 1,5, в тому числі: змістових модулів – 2,	Галузь знань: 0306 "Менеджмент і адміністрування"	За вибором. Рік підготовки – 3. Семестр – 1 (5)

самостійна робота		
-------------------	--	--

Закінчення табл. 1

1	2	3
Кількість годин: усього – 54; за змістовими модулями: модуль 1 – 26 годин; модуль 2 – 28 годин	Шифр та назва напрямку підготовки: 6.030601 "Менеджмент"	Лекції: кількість годин – 18. Практичні (семінарські): кількість годин – 16. Консультації: кількість годин – 3. Самостійна робота – 17 годин
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни – 17. Кількість годин на тиждень – 1/1	Освітньо- кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю – ПМК

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Навчальна дисципліна "Економіка машинобудівної галузі" пов'язана з іншими економічними навчальними дисциплінами: "Політична економія", "Мікроекономіка", "Статистика", "Макроекономіка", "Фінанси, гроші та кредит" тощо. Знання з вказаних вище навчальних дисциплін дозволяють студентам засвоїти теоретичні положення з економіки машинобудівної галузі, дають можливість одержати необхідні знання та навички.

У процесі навчання студенти отримують необхідна знання під час лекційних занять і виконуючи практичні завдання. Найбільш складні питання винесені на розгляд і обговорення під час семінарських занять. також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

Згідно з національною рамкою кваліфікаційний перелік предметних компетентностей та опис кваліфікаційних характеристик рівня 6 (бакалавр) в рамках навчальної дисципліни наведені в табл. 2 та 3.

Таблиця 2

Предметні компетентності, якими мають володіти випускники напрямку підготовки "Менеджмент" освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" після вивчення дисципліни

Назва теми	Назва компетентностей
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи підприємницької діяльності у машинобудуванні	
Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці	1. Здатність визначити сутність поняття підприємство, та особливостей його функціонування. 2. Здатність визначати та розрізняти форми господарської діяльності підприємств. 3. Здатність виявити фактори зовнішнього середовища та

проаналізувати їх вплив на діяльність підприємства

Закінчення табл. 2

1	2
Тема 2. Планування діяльності підприємства	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність визначити сутність функції планування на підприємстві. 2. Здатність аналізувати процес планування на підприємстві. 3. Здатність до оптимізації процесу планування на підприємстві
Тема 3. Персонал	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність визначення поняття персоналу підприємства. 2. Здатність аналізувати структуру виробничого потенціалу підприємства. 3. Здатність засвоїти основні методи управління персоналом та його основні види
Тема 4. Продуктивність, мотивація та оплата праці	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність визначити поняття мотивації та основних їх складових. 2. Здатність проаналізувати вплив результатів роботи всіх сфер діяльності на кінцеві результати роботи підприємства. 3. Здатність визначити показники ефективності роботи підприємства. 4. Здатність розробити планові показники відносно прибутковості підприємства
Тема 5. Капітал та основні фонди	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність визначити поняття капіталу та основних його видів. 2. Здатність до розмежування виробничих та невиробничих основних фондів. 3. Здатність класифікувати основні фонди підприємства та оцінити їх. 4. Здатність аналізу амортизаційних процесів на підприємстві
Змістовний модуль 2. Сучасні аспекти діяльності машинобудівних підприємств	
Тема 6. Дослідження ринків збуту. Сегментація ринку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність визначити поняття збутової діяльності підприємства, її специфіки та структури. 2. Здатність визначити показники, які характеризують ефективність ринків збуту. 3. Здатність аналізувати процес сегментування ринку та обрання необхідного сегменту
Тема 7. Вивчення потреб і поведінки споживачів та вибір цільових сегментів. Позиціонування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність аналізувати причини, які сприяють формування лояльного ставлення споживача до підприємства та його продукції. 2. Здатність визначити поняття цільового сегменту. 3. Здатність опанування методи визначення потреб споживачів та критерії позиціонування товарів. 4. Здатність визначення стратегічне становище підприємства на ринку

Таблиця 3

**Кваліфікаційні характеристики, якими мають володіти випускники
напрямку підготовки "Менеджмент" освітньо-кваліфікаційного рівня
"бакалавр" після вивчення дисципліни**

Знання	Уміння	Компетентності	Автономність та відповідальність
Компетентність – здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі фінансів підприємств або в процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та характеризується невизначеністю умов та вимог			
Спеціальні концептуальні знання щодо економіки підприємства, набуті у процесі навчання та професійної діяльності	Розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення і інтеграції знань	Зрозуміле і неоднозначне донесення власних висновків щодо економіки підприємств, знань, компетентності до партнерів по бізнесу, співробітників, керівних структур, підлеглих	Прийняття рішень у складних і непередбачених умовах, що потребує нових підходів, здатність до подальшого навчання

2. Тематичний план навчальної дисципліни

З самого початку вивчення дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з Програмою дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання навчальної роботи.

Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські та практичні заняття; самостійна робота студентів; контрольні заходи.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Навчальний модуль – це відносно окремий самостійний блок дисципліни,

який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками.

Тематичний план даної дисципліни складається з двох модулів (табл. 4).

Таблиця 4

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Теми	Кількість годин, відведених на:				Усього
	у тому числі				
	лекції	практичні і семінарські заняття	консультації	самостійну роботу	
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи підприємницької діяльності у машинобудуванні					
1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці	2	2		2	6
2. Планування діяльності підприємства	2	2		2	6
3. Персонал	2	2	1	2	7
4. Продуктивність, мотивація та оплата праці	2	2	1	2	7
5. Капітал та основні фонди	2	2		2	6
Змістовний модуль 2. Сучасні аспекти діяльності машинобудівних підприємств					
6. Дослідження ринків збуту. Сегментація ринку	4	4	1	4	13
7. Вивчення потреб і поведінки споживачів та вибір цільових сегментів. Позиціонування	4	2		3	9
Усього, год.	18	16	3	17	54

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи підприємницької діяльності у машинобудуванні

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Підприємство як суб'єкт господарювання. Підприємство як об'єкт ринкових відносин. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств.

Зовнішнє середовище функціонування підприємства, його характеристика. Ринок та його інфраструктура. Державний регуляторний механізм діяльності підприємства. Види підприємства та їх класифікація. Економічні особливості різних видів підприємств. Об'єднання підприємств.

Управління підприємством, основні функції процесу управління. Організаційна структура управління підприємством.

Форми організації підприємств.

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства. Поняття та види планів, систематизація планів підприємства.

Технологія планування діяльності підприємства. Цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікація, вимоги до формування. Залежність цілей господарювання від стадій життєвого циклу підприємства. Дерево цілей та його побудова.

Стратегічне планування діяльності підприємства. Види стратегій діяльності. Розробка варіантів стратегій. Діагностика поточної реалізації обраної стратегії.

Тема 3. Персонал

Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів.

Принципи й завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.

Тема 4. Продуктивність, мотивація та оплата праці

Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Фактори, що впливають на продуктивність праці, та їх класифікація. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності

трудових ресурсів підприємства. Методи нормування витрат праці на підприємстві.

Форми мотивації праці робітників. Системи оплати праці та їх характеристика.

Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві. Мінімальна заробітна плата і фактори, що її визначають. Державне регулювання оплати праці.

Форми додаткової заробітної плати. Форми та системи преміювання на підприємстві. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.

Тема 5. Капітал та основні фонди

Капітал як складова ресурсів підприємства: характеристика сутності з позицій різних підходів та принципи його формування. Класифікація капіталу підприємства.

Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування в залежності від основних характеристик підприємства.

Позиковий капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування в залежності від основних характеристик підприємства.

Основні фонди та їх види.

Змістовний модуль 2. Сучасні аспекти діяльності машинобудівних підприємств

Тема 6. Дослідження ринків збуту. Сегментація ринку

Дослідження кон'юнктури ринку. Планування збуту продукції. Організація збутової діяльності на підприємстві. Дослідження ринків збуту й визначення потенційного попиту нове виріб.

Максимізація збуту і збільшення частки ринку.

Оцінка ринків збуту; оцінка конкуренції на ринку.

Поняття процесу сегментації ринку та його необхідності.

Тема 7. Вивчення потреб і поведінки споживачів та вибір цільових сегментів. Позиціонування

У ході дослідження вивчають поведінку споживачів, їх смаки і потреби. Дослідження ринку також передбачає вивчення і прогнозування попиту на продукцію машинобудівної галузі. Сегментація ринку та вибір цільових сегментів. Позиціонування товару на ринку.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи підприємницької діяльності у машинобудуванні

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

- 1.1. Підприємство як суб'єкт господарювання.
  - 1.2. Підприємство як об'єкт ринкових відносин.
  - 1.3. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств.
  - 1.4. Основні форми організації підприємств.
- Література: [1; 2; 9; 13 – 15; 20; 45; 48; 54; 58].

Тема 2. Планування діяльності підприємства

- 2.1. Основні принципи планування діяльності підприємства.
  - 2.2. Поняття та види планів, систематизація планів підприємства.
  - 2.3. Технологія планування діяльності підприємства.
  - 2.4. Стратегічне планування діяльності підприємства.
- Література: [1; 2; 10; 12; 18; 19; 22; 28; 33; 34].

Тема 3. Персонал

- 3.1. Характеристика поняття персонал.
- 3.2. Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів.
- 3.3. Принципи й завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки.

Література: [1; 2; 10 – 12; 18; 28; 34].

Тема 4. Продуктивність, мотивація та оплата праці

4.1. Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки.

4.2. Форми мотивації праці робітників.

4.3. Системи оплати праці та їх характеристика.

Література: [1; 2; 10 – 12; 18; 19; 23; 28; 33; 34].

Тема 5. Капітал та основні фонди

5.1. Капітал як складова ресурсів підприємства.

5.2. Класифікація капіталу підприємства.

5.3. Основні фонди та їх види.

Література: [8; 9; 13; 15; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54; 65].

Змістовний модуль 2. Сучасні аспекти діяльності машинобудівних підприємств

Тема 6. Дослідження ринків збуту. Сегментація ринку

6.1. Дослідження кон'юнктури ринку.

6.2. Організація збутової діяльності на підприємстві.

6.3. Сегментація ринку.

Література: [8; 9; 13 – 15; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54; 61].

Тема 7. Вивчення потреб і поведінки споживачів та вибір цільових сегментів. Позиціонування

7.1. Характеристика потреб споживачів та їх поведінки.

7.2. Види споживачів продукції.

7.3. Дослідження процесу сприйняття товару та вибір цільового сегменту.

7.4. Позиціонування товару на ринку.

Література: [6; 8; 9; 13 – 15; 18; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54].

5. Плани семінарських занять

За кожною темою викладач проводить семінарські заняття, на яких обговорює із студентами питання з тем, визначених робочою навчальною програмою. Семінарські заняття здійснюються у формі підготовки та обговорення рефератів, доповідей, виступів та дискусій. Викладачем оцінюється творча активність студентів, їх вміння формувати теоретичні положення, давати їм власну інтерпретацію та визначати свою позицію.

Підсумкові оцінки за кожне заняття вносяться у відповідний журнал. Оцінки, отримані студентами за семінарські заняття, враховуються при визначенні поточної модульної оцінки з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 5

Перелік тем семінарських занять

Назва теми	Програмні запитання	Питання для дискусій	Кількість годин	Література
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи підприємницької діяльності у машинобудуванні				
Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці	1.1. Підприємство як суб'єкт господарювання. 1.2. Підприємство як об'єкт ринкових відносин. 1.3. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств. 1.4. Основні форми організації підприємств	1. Законодавча база регулювання підприємницької діяльності. 2. Принципи організації підприємств	2	[1; 2; 9; 13 – 15; 20; 45; 48; 54; 58]
Тема 2. Планування діяльності підприємства	2.1. Основні принципи планування діяльності підприємства. 2.2. Поняття та види планів, систематизація планів підприємства. 2.3. Технологія	1. Принципи планування діяльності підприємства. 2. Контроль за своєчасністю виконання планів. 3. Стратегічне планування діяльності підприємства	2	[1; 2; 10; 12; 18; 19; 22; 28; 33; 34]

	планування діяльності підприємства. 2.4. Стратегічне планування діяльності підприємства			
Тема 4. Продуктивність, мотивація та оплата праці	4.1. Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. 4.2. Форми мотивації праці робітників. 4.3. Системи оплати праці та їх характеристика	1. Продуктивність праці робітників. 2. Форми мотивації праці робітників. 3. Системи оплати праці	2	[1; 2; 10 – 12; 18; 19; 23; 28; 33; 34]

Закінчення табл. 5

1	2	3	4	5
Змістовний модуль 2. Сучасні аспекти діяльності машинобудівних підприємств				
Тема 7. Вивчення потреб і поведінки споживачів та вибір цільових сегментів. Позиціонування	7.1. Характеристика потреб споживачів та їх поведінки. 7.2. Види споживачів продукції. 7.3. Дослідження процесу сприйняття товару та вибір цільового сегменту. 7.4. Позиціонування товару на ринку	1. Споживча потреба 2. Види споживачів на ринку 3. Процес сприйняття товару 4. Вибір цільового сегменту 5. Позиціонування товару на ринку	2	[6; 8; 9; 13 – 15; 18; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54]
Разом годин за модулями			8	

6. Плани практичних занять

Практичне заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального використання

студентом відповідно сформульованих завдань. Проведення практичного завдання ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різної складності для розв'язування їх студентами на занятті.

Практичне заняття (табл. 6) включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

Таблиця 6

Плани практичних занять

Назва теми	Теми практичних занять	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи підприємницької діяльності у машинобудуванні			
Тема 3. Персонал	Визначення складу персоналу підприємства	1	[1; 2; 10 – 12; 18; 28; 34]

Закінчення табл. 6

1	2	3	4
Тема 4. Продуктивність, мотивація та оплата праці	Оцінка продуктивності праці працівників підприємства та розрахунок основної заробітної платні	2	[1; 2; 10 – 12; 18; 19; 23; 28; 33; 34]
Тема 5. Капітал та основні фонди	Визначення амортизаційних нарахувань	2	[8; 9; 13; 15; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54; 65]
Змістовний модуль 2. Сучасні аспекти діяльності машинобудівних підприємств			
Тема 6. Дослідження ринків збуту. Сегментація ринку	Розрахунок ємності ринку та визначення основних конкурентів	3	[8; 9; 13 – 15; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54; 61]
Разом годин за змістовними модулями		8	

7. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного освоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань фінансів підприємств, статистичними матеріалами.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів та понять за темами дисципліни.
4. Підготовка до семінарських і практичних занять, дискусій, роботи в малих групах, тестування.
5. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самоконтролю.

Таблиця 7

Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання до самостійного опрацювання (за модулями та темами)	Рекомендована література
1	2	3
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи підприємницької діяльності у машинобудуванні		
Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці	1. Законодавча база регулювання підприємницької діяльності. 2. Форми організації підприємств. 3. Процедура створення підприємства	[1; 2; 9; 13 – 15; 20; 45; 48; 54; 58]

Закінчення табл. 7

1	2	3
Тема 2. Планування діяльності підприємства	1. Основні принципи планування діяльності підприємства. 2. Технологія планування діяльності підприємства. 3. Стратегічне планування діяльності підприємства. 4. Види стратегій	[1; 2; 10; 12; 18; 19; 22; 28; 33; 34]
Тема 3. Персонал	1. Характеристика персоналу підприємства. 2. Основні складові трудового ресурсу на підприємстві	[1; 2; 10 – 12; 18; 28; 34]
Тема 4. Продуктивність, мотивація та оплата праці	1. Визначення основних мотивів діяльності персоналу для складання мотиваційного плану. 2. Оплата праці працівників підприємства	[1; 2; 10 – 12; 18; 19; 23; 28; 33; 34]
Тема 5. Капітал та основні фонди	1. Види капіталу підприємства. 2. Основні фонди підприємства. 3. Амортизація та система її нарахування	[8; 9; 13; 15; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54; 65]

Змістовний модуль 2. Сучасні аспекти діяльності машинобудівних підприємств		
Тема 6. Дослідження ринків збуту. Сегментація ринку	1. Визначення ємності ринку. 2. Збутова діяльність підприємства. 3. Сегментація ринку та її види	[8; 9; 13 – 15; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54; 61]
Тема 7. Вивчення потреб і поведінки споживачів та вибір цільових сегментів. Позиціонування	1. Визначення поняття "потреба". 2. Види споживачів на ринку. 3. Дослідження споживчого ринку та вибір цільового сегменту. 4. Позиціонування товарів на ринку	[6; 8; 9; 13 – 15; 18; 20; 22; 24; 31; 38; 43; 45; 48; 54]

8. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Поняття і цілі створення підприємств. Класифікація підприємств.
2. Сутність заробітної плати. Сучасна політика оплати праці на підприємстві.
3. Напрямки діяльності підприємств.
4. Тарифна система оплати праці.
5. Поняття структури підприємства. Виробнича структура підприємства.
6. Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на структуру підприємства.
7. Безтарифна система оплати праці, чинники, що впливають на розмір заробітної плати.
8. Участь працівників у прибутках підприємства.
9. Поняття витрат виробництва та їх класифікація.
10. Характеристика основних виробничих фондів підприємства. Класифікація, склад та структура основних фондів.
11. Шляхи зниження витрат на виробництво продукції.
12. Види зносу основних фондів та порядок нарахування амортизації згідно діючому законодавству
13. Показник використання основних виробничих фондів. Основні напрямки поліпшення використання основних виробничих фондів.
14. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності.
15. Показники рентабельності та фактори, що впливають на підвищення рівня рентабельності.

16. Поняття та класифікація інновацій. Вплив інновацій на виробничий процес.

17. Сутність та показники якості. Методи забезпечення та оцінки якості продукції.

18. Склад та структура кадрів підприємства.

19. Визначення чисельності персоналу.

20. Кадрова політика підприємства та її сучасні напрямки.

21. Показники ефективності використання кадрів.

22. Продуктивність праці, методи вимірювання та розрахункові показники рівня продуктивності праці на підприємствах різних форм власності.

23. Продуктивність праці як економічна категорія. Чинники зростання продуктивності праці.

24. Критерії та системи показників ефективності виробництва.

25. Поняття мотивації трудової діяльності.

26. Показники ефективності використання основних фондів.

27. Показники ефективності використання матеріальних ресурсів.

28. Фінансова діяльність підприємства. Фінансовий план.

29. Види вартісної оцінки основних фондів.

30. Основні функції заробітної плати.

31. Амортизація основних фондів підприємства.

32. Системи нарахування амортизації.

33. У чому полягає сутність поняття норма амортизації?

34. Види капіталу підприємства.

35. Сутність позикового капіталу підприємства.

36. Сутність позиціонування продукції підприємства на ринку.

37. Види сегментації.

38. Поняття "мотив" та "потреба".

39. У чому полягає сутність вторинної покупки?

40. Види споживачів на ринку.

41. Основні фактори, що впливають на поведінку споживачів.

42. Методи визначення цільового сегменту ринку.

43. Основні риси "споживчого портрету".

44. Визначення основних конкурентів на ринку.

45. Визначення основних споживчих потреб та дослідження ринку.

9. Тести для самоконтролю

1. За правовим статутом та формою господарювання всі підприємства можна поділити на такі групи:

- а) приватні, колективні, державні;
- б) головні, дочірні, асоційовані, філіали;
- в) кооперативні, орендні, господарські товариства;
- г) немає правильної відповіді.

2. Структура асортименту продукції – це:

- а) склад та співвідношення між товарами, які утворюють асортиментну гаму підприємства;
- б) склад товарів, які утворюють асортиментну гаму;
- в) перелік продукції однакового призначення;
- г) більш деталізована товарна класифікація.

3. За ступенем готовності вся продукція підприємства складається:

- а) з готових виробів та напівфабрикатів;
- б) з готових виробів, напівфабрикатів та незакінченого виробництва;
- в) з напівфабрикатів та незакінченого виробництва;
- г) немає правильної відповіді.

4. Основними складовими основного капіталу підприємства є:

- а) основні то оборотні фонди;
- б) основні фонди та оборотні кошти;
- в) оборотні кошти, нематеріальні активи, довгострокові фінансові вкладення;
- г) основні фонди, нематеріальні активи, довгострокові фінансові вкладення.

5. Виробнича структура основних фондів відображає:

- а) склад і співвідношення основних фондів відносно ролі і функцій у технологічному процесі;
- б) склад і співвідношення основних фондів між їх активною та пасивною частками;
- в) склад і співвідношення основних фондів між їх групами за віком;
- г) склад і співвідношення основних фондів за їх призначенням.

6. Відновна вартість основних фондів дорівнює:

- а) фактичній сумі витрат підприємства на придбання, транспортування, монтаж, побудову і спорудження основних засобів;
- б) первісній вартості за вирахуванням зносу;

в) витратам на створення, будування, придбання, транспортування і монтаж даного предмету основних засобів у сучасних умовах, за діючими цінами на момент переоцінки;

г) вартості, за якою основні фонди відображаються на балансі підприємства.

7. Балансова вартість основних фондів другої та третьої групи визначається на рівні:

а) їх залишкової вартості;

б) їх первісної вартості;

в) їх відновлюваної вартості;

г) немає правильної відповіді.

8. Балансова вартість нематеріальних активів визначається на рівні:

а) первісної вартості;

б) залишкової вартості;

в) первісної вартості з урахуванням індексації;

г) відновлюваної вартості.

9. Вставити пропущене слово: "норми амортизаційних відрахувань для основних фондів першої групи встановлюються у відсотках до _____ вартості основних фондів:

а) залишкової;

б) відновлюваної;

в) первісної;

г) балансової.

10. Розрахунок амортизаційних відрахувань методом залишку, що зменшується, передбачає:

а) нарахування амортизації відповідно до норм амортизації рівномірно, на протязі нормативного строку служби;

б) здійснення значної частки амортизаційних відрахувань в перший рік використання основних фондів (до 30%);

в) нарахування амортизації на підставі залишкової вартості;

г) нарахування амортизації на підставі строку корисної служби основних фондів.

11. Прискорена амортизація означає:

а) начислення амортизації за сумою цифр числа років експлуатації основних фондів;

- б) начислення амортизації відповідно до норм амортизації рівномірно, протягом нормативного строку служби;
- в) засіб формування процесу накопичення капіталу, прискорення оновлення та модернізації машин і устаткування з метою підвищення конкурентоспроможності на світових ринках;
- г) начислення амортизації на підставі залишкової вартості.

12. Коефіцієнт оновлення основних фондів розраховується на підставі:

- а) середньорічної вартості основних фондів;
- б) вартості основних фондів на початок року;
- в) залишкової вартості основних фондів;
- г) вартості основних фондів на кінець року.

13. Фондовіддача розраховується на підставі:

- а) вартості основних фондів на початок року;
- б) середньорічної вартості основних фондів;
- в) середньорічної вартості активної частки основних фондів;
- г) вартості основних фондів на кінець року.

14. Ефективність використання основних фондів характеризується такими показниками:

- а) коефіцієнт оновлення та коефіцієнт вибуття;
- б) фондівіддача та фондомісткість;
- в) коефіцієнт інтенсивного використання основних фондів;
- г) коефіцієнт екстенсивного використання основних фондів.

15. Коефіцієнт екстенсивного використання основних фондів відображає:

- а) загальну ефективність використання основних фондів;
- б) ефективність використання устаткування відносно часу;
- в) ефективність використання устаткування відносно його потужності;
- г) рух основних фондів.

16. Фондомісткість розраховується на підставі:

- а) обсягу випущеної продукції;
- б) обсягу готових виробів;
- в) обсягу реалізованої продукції;
- г) обсягу готових виробів та напівфабрикатів.

17. Коефіцієнт вибуття основних фондів розраховується на підставі:

- а) вартості основних фондів на кінець року;

- б) середньорічної вартості основних фондів;
- в) залишкової вартості;
- г) вартості основних фондів на початок року.

18. Основними утворюючими оборотного капіталу підприємства є:

- а) оборотні кошти, нематеріальні активи;
- б) короткострокові та довгострокові фінансові вкладення;
- в) оборотні кошти та короткострокові фінансові вкладення;
- г) нематеріальні активи та короткострокові фінансові вкладення.

19. Продуктивність праці розраховується на підставі:

- а) обсягу реалізованої продукції;
- б) обсягу випущеної продукції;
- в) обсягу незакінченого виробництва;
- г) обсягу валової продукції.

20. Основними резервами зростання продуктивності праці на підприємстві є:

- а) удосконалення техніко-технологічного рівня виробництва;
- б) підвищення темпів впровадження інновацій у виробництво;
- в) зниження трудомісткості продукції, удосконалення структури персоналу, краще використання фонду робочого часу;
- г) поліпшення якості трудових ресурсів.

21. Система стимулювання має бути орієнтована:

- а) на пріоритет довгострокових цілей;
- б) на пріоритет короткострокових цілей;
- в) на пріоритет вирішення поточних задач;
- г) немає правильної відповіді.

22. До стимулів довгострокової дії відносяться:

- а) акордні виплати за виконання конкретних завдань;
- б) премії за результатами роботи;
- в) право наслідування дивідендів найближчими родичами;
- г) заробітна плата.

23. Відрядна оплата праці визначається:

- а) на підставі розцінок за виконані роботи та відомості про виробіток;
- б) на підставі посадових окладів;
- в) на підставі відпрацьованого часу і тарифної ставки за годину;
- г) на підставі розцінок за виконані роботи та відпрацьованого часу.

24. Відрядна оплата праці регламентується:

- а) тільки тарифними ставками за годину;

- б) тільки тарифними коефіцієнтами та тарифними ставками;
- в) тарифною сіткою;
- г) тарифною системою.

25. Тарифна сітка – це шкала, яка складається:

- а) з тарифних розрядів і тарифних коефіцієнтів;
- б) тарифних коефіцієнтів;
- в) тарифних розрядів;
- г) тарифних розрядів і тарифних ставок.

26. Відрядно-прогресивна система оплати праці передбачає:

- а) оплату праці з урахуванням премії;
- б) оплату праці за кількома розцінками;
- в) оплату праці лише за однією розцінкою;
- г) оплату праці залежно від результатів праці основних робочих (для допоміжних робочих).

27. Мінімальна заробітна плата – це:

- а) законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану роботу, нижче якого не може сплачуватись сума заробітної плати за виконану робітником місячну (годинну) норму роботи;
- б) грошова винагорода, яка виплачується робітнику за виконану роботу по контракту з наймачем;
- в) грошова винагорода, яка залежить від результатів праці робітника і визначається згідно з тарифними ставками, відрядними розцінками, посадовими окладами (за штатним розкладом);
- г) грошова винагорода за відпрацьований час незалежно від результатів праці.

28. Проста погодинна заробітна плата розраховується на підставі:

- а) тарифної ставки за годину та відпрацьованого часу;
- б) тарифної ставки, тарифних коефіцієнтів та обсягу виконаних робіт;
- в) відрядної розцінки та норми часу на одиницю продукції;
- г) посадових окладів.

29. Посадовий оклад – це:

- а) сума тарифної частки заробітної плати та доплат до неї;
- б) сума тарифної частки заробітної плати з урахуванням премій;
- в) абсолютний розмір заробітної плати, установлений відповідно до посади за штатним розкладом;
- г) немає правильної відповіді.

30. До додаткової заробітної плати належать:

- а) оплата праці у вихідні та святкові дні;
- б) оплата праці робітників, які не входять у штат підприємства, але виконують роботи відповідно до угод громадянсько-правового характеру;
- в) доплати за знання іноземних мов;
- г) одноразові заохочування за виконання особливо важливих завдань.

31. До основної заробітної плати належать:

- а) оплата чергових та додаткових відпусток, а також грошових компенсацій за невикористану відпустку;
- б) оплата робіт у нічний час;
- в) премії за поточними результатами роботи;
- г) відповіді, зазначені в пунктах а і б.

32. Основними джерелами утворення власного капіталу (коштів) є:

- а) статутний фонд (капітал), акумульований прибуток;
- б) довгострокові боргові зобов'язання;
- в) короткострокові кредити;
- г) короткострокові боргові зобов'язання.

33. До запозиченого капіталу належать:

- а) резервний фонд;
- б) спеціальні фонди та цільове фінансування;
- в) довгострокові та короткострокові боргові зобов'язання;
- г) емісія цінних паперів.

34. Залишкова вартість основних фондів дорівнює:

- а) первісній вартості за вирахуванням зносу;
- б) фактичній сумі витрат підприємства на придбання, транспортування, монтаж, побудову і спорудження основних засобів;
- в) вартості, за якою всі основні фонди відображаються на балансі підприємства;
- г) вартості основних фондів у сучасних умовах за діючими цінами.

35. Коефіцієнт інтенсивного використання основних фондів відображає:

- а) загальну ефективність використання основних фондів;
- б) ефективність використання устаткування відносно часу;
- в) ефективність використання устаткування відносно його продуктивності;
- г) рух основних фондів.

36. Фондоозброєність розраховується на підставі:

- а) вартості основних фондів на початок періоду;
- б) вартості основних фондів на кінець періоду;

- в) залишкової вартості основних фондів;
- г) середньорічної вартості основних фондів.

37. Показник "фондовіддача", характеризує:

- а) обсяг товарної продукції, який приходиться на 1 грошову одиницю основних виробничих фондів;
- б) обсяг основних фондів на 1 грошову одиницю реалізованої продукції;
- в) рівень технічної озброєності виробництва.

38. На підприємстві працює 600 робітників. Внаслідок технічного переозброєння їх чисельність зменшилася на 100 чоловік, при цьому обсяг виробництва не змінився. Визначити ріст продуктивності праці:

- а) 20 %;
- б) 16,7 %;
- в) 25 %;
- г) 14,3 %;
- д) 15 %.

39. Вартість обладнання складає 1 770 грн, витрати на його транспортування та встановлення – 300 грн, нормативний термін використання – 5 років, ліквідаційна вартість – 500 грн. Визначити суму амортизаційних відрахувань за місяць при застосуванні рівномірної амортизації:

- а) 414 грн;
- б) 34.5 грн;
- в) 314 грн;
- г) 26.17 грн;
- д) немає вірної відповіді.

40. Обсяг беззбитковості – це такий обсяг виробництва, при якому:

- а) підприємство отримує мінімальний прибуток
- б) підприємство не має збитку
- в) дохід покриває всі витрати
- г) дохід покриває лише постійні витрати

41. В якій статті калькуляції міститься амортизація технологічного обладнання:

- а) адміністративні затрати;
- б) амортизація;
- в) позавиробничі витрати;
- г) витрати на утримання та експлуатацію обладнання.

42. Товариство, статутний фонд якого поділений на частки, і засновники якого несуть відповідальність у розмірі своїх внесків, називається:

- а) повним товариством;
- б) товариством з додатковою відповідальністю;
- в) командитним товариством;
- г) товариством з обмеженою відповідальністю;
- д) немає вірної відповіді.

43. Якщо продуктивність праці на підприємстві підвищується на 5%, то як змінилася трудомісткість:

- а) знизилася на 5 %;
- б) знизилася на 4,76 %;
- в) знизилася на 5,2 %.
- г) немає вірної відповіді

44. Ефективність використання основних фондів підприємства характеризує:

- а) фондодіддача;
- б) прибуток підприємства;
- в) продуктивність праці.

45. Основна заробітна плата робітників при використанні погодинної форми оплати праці визначається:

- а) фактичною трудомісткістю виконуваної роботи та тарифною ставкою;
- б) обсягом виконаної роботи та відрядною розцінкою;
- в) відпрацьованим часом та відрядною розцінкою;
- г) відпрацьованим часом та тарифною ставкою.

10. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних запитань, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Форми організації індивідуально-консультативної роботи:

- а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:
  - консультації: індивідуальні (запитання – відповідь);
  - групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);
- б) за засвоєнням практичного матеріалу:

- консультації індивідуальні та групові;
- в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:
  - індивідуальний захист виконаних робіт;
  - підготовка реферату для виступу на науковій конференції;
  - підготовка реферату для виступу на науковому семінарі.

11. Методики активізації процесу навчання

Організація навчального процесу з вивчення навчальної дисципліни передбачає застосування активних та інтерактивних методів навчання – проблемних та міні-лекцій, семінарів в активній формі, розгляд кейсів. Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначається не тільки методикою і технікою викладання, але і високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у:

- високій мотивації студентів;
- закріпленні теоретичних знань на практиці;
- підвищенні самосвідомості студентів;
- виробленні здатності ухвалювати самостійні рішення;
- виробленні здібності до самостійних рішень;
- виробленні здібності до соціальної інтеграції;
- придбанні навичок вирішення конфліктів;
- розвитку здібності до компромісів.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування. Проблемні лекції доцільно використовувати при розгляданні тем 3, 6, 7.

Міні-лекції характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекцій доцільно провести при вивченні тем 1, 2, 5.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд проблемних управлінських ситуацій. Цей метод навчального матеріалу доцільно використати при вивченні тем 6, 7.

12. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної передбачають лекції, семінарські та практичні заняття, а також самостійну роботу.

Контрольні заходи включають поточний і підсумковий контроль.

Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться в таких формах:

1. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.
2. Проведення проміжного тестування.
3. Проведення поточного модульного контролю.

Оцінювання знань студентів під час семінарських і практичних занять має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

а) систематичність, активність та результативність роботи протягом семестру над вивчення програмного матеріалу дисципліни, відвідування занять;

б) виконання завдань для самостійного опрацювання;

в) рівень виконання модульних завдань.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

3) знайомство з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язання задач, проведення розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

При вивченні курсу на денній формі навчання передбачається такі види контролю: поточний, модульний та підсумковий.

Поточний контроль здійснюється за допомогою опитування, контрольних, самостійних та тестових робіт. Об'єктом поточного контролю знань студента є: контроль систематичності та активності роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни, викладеного на лекційних та розглянутого на практичних заняттях; активність та рівень знань при обговоренні питань, при виконанні розрахункових завдань та завдань для самостійного вивчення, участь у студентських олімпіадах та конференціях.

Модульний контроль передбачає рейтингове оцінювання знань, умінь і навичок студентів за окремими змістовими модулями та їх елементами, здійснюється під час виконання контрольної роботи, яка проводиться у формі тестів. Модульний контроль здійснюється під час виконання контрольної роботи, яка проводиться у формі тестів (8-ий та 17-ий тижні семестру).

Розподіл балів між видами контролю при рейтинговій системі оцінювання за 100-бальною шкалою наведено в табл. 10.

Таблиця 10

Розподіл балів за видами контролю

Модулі	Кількість балів за модуль	Кількість балів за видами робіт				Семестровий контроль
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота студента	Модульний контроль	
1	50	10	10	10	20	ПМК
2	50	10	10	10	20	
Всього за модулі	100	20	20	20	40	
Всього за семестр	100	x	x	x	x	100

При оцінюванні практичних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Оцінка "відмінно" ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді всім п'ятьом зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

Проміжний тестовий контроль проводиться двічі за семестр. При проведенні поточного тестування визначається рівень знань студентів з теоретичних питань навчальної дисципліни.

Тестові завдання охоплюють провідні теми, які вивчаються в межах навчальної дисципліни та згруповані за двома модулями, кожен з яких складається з тестових завдань різного рівня складності.

Формат тестових завдань поділяється на:

завдання закритої форми з запропонованими відповідями, із яких вибирають одну правильну;

завдання відкритої форми з вільно конструйованими відповідями.

Тестові завдання розрізняються за принципом побудови відповіді.

I. Альтернативні тестові завдання передбачають наявність двох варіантів відповіді типу "так – ні"; "правильно – неправильно" тощо, їх використовують для перевірки правильності вибору або прийняття рішення в згорнутій формі.

II. Тестові завдання на відновлення відповідності частин становлять модифікацію тестових завдань з множинним вибором і подаються у вигляді двох чи більше колонок слів, фраз, графічних зображень, цифрових або літерних позначень тощо.

III. Тестові завдання на порівняння і протиставлення (на аналіз взаємозв'язку) рекомендуються для перевірки вмінь виявляти розпізнавальні ознаки різних явищ, ситуацій тощо.

IV. Тестові завдання з множинними відповідями "правильно – неправильно" передбачають, що відповіді або рішення можуть бути тільки правильними або неправильними. За ними тестується глибина знань, розуміння різних аспектів явищ, процесів тощо.

V. Тестові завдання на визначення причинної залежності використовуються при необхідності перевірки розуміння певної причинної залежності між двома явищами. Спочатку необхідно визначити, правильне чи неправильне кожне з двох тверджень окремо, а лише потім, якщо обидва неправильні, визначити, правильна чи неправильна причинна залежність між ними.

VI. Тестові завдання на відтворення правильної послідовності, які потребують переструктурування даних або елементів будь-якої комбінації, використовуються в разі тестування вмінь та знань правильної послідовності дій (нормативної діяльності), алгоритмів діяльності, технологічних прийомів тощо, а також знань

загальноприйнятих формулювань визначень, правил, законів, фрагментів нормативних документів та ін.

VII. Тестові завдання відкритого типу передбачають вільні відповіді і є завданнями без запропонованих варіантів та використовуються для виявлення знань термінів, визначень, понять і т. д.

Тестові завдання для проміжного тестового контролю обираються за відповідними модулями з загального переліку.

Тестове завдання містить 20 запитань одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни.

Для оцінювання рівня відповідей студентів на тестові завдання використовуються такі критерії: оцінка "відмінно" – 90 до 100 відсотків правильних відповідей; оцінка "добре" – 89 до 81 відсотка правильних відповідей; оцінка "задовільно" – 79 до 60 відсотка правильних відповідей; оцінка "незадовільно" – менше ніж 60 відсотків правильних відповідей.

Поточний модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичний модульний контроль і лекційний модульний контроль. Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час практичних та семінарських занять, проміжного тестового контролю згідно з графіком навчального процесу.

Лекційний модульний контроль здійснюється в письмовій формі за відповідними картками, зміст яких містить питання всіх тем модуля.

Зразок модульного завдання

Теоретична частина

Приклад тестового завдання на проміжний модульний контроль по змістовному модулю 2 (частково)

1. ПЕРВІСНА ВАРТІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СКЛАДАЄТЬСЯ З:

витрат на капітальний ремонт та модернізацію;
ціни основних засобів, витрат на транспортування і монтаж;
амортизаційних відрахувань;
переоціненої вартості основних засобів;
витрат на демонтаж.

2. ЗАЛИШКОВА ВАРТІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВІДОБРАЖАЄ:

можливу ціну продажу основних засобів;
різницю первісної вартості та рівня зносу;

перенесену на вироблену продукцію, послуги частину їх вартості;
різницю між відновлювальною і первісною вартістю основних засобів;
вартість засобів підприємства при ліквідації.

3. ПІД ФІЗИЧНИМ ЗНОСОМ РОЗУМІЮТЬ:

непридатність основних засобів до експлуатації;
поступова втрата основними засобами первісних експлуатаційних
якостей, що призводить до зменшення їх реальної вартості;
знецінення діючих засобів під дією НТП;
невідповідність науково-технічному прогресу;
втрата основними фондами споживної вартості при їх бездіяльності.

Практична частина

Задача 1.

Середньооблікова кількість працівників за звітний період склала 400 осіб. На протязі року прийнято на роботу 30 осіб, звільнено 45 осіб, в тому числі за порушення трудової дисципліни 17 чоловік, за власним бажанням 15 осіб. Визначити коефіцієнти прийому, вибуття та плинності кадрів.

Задача 2.

У звітному році виготовлено продукції на суму 2 210 млн грн. У році, що планується, її випуск збільшиться на 5 %. Кількість працюючих у звітному році склала 2 500 осіб, планом передбачено скоротити її на 50 осіб. Визначити продуктивність праці на підприємстві у плановому періоді.

Підсумкова оцінка з дисципліни складається як середня з двох оцінок поточного модульного контролю, що враховує оцінки кожного виду контролю (дві оцінки за результатами поточного модульного контролю за роботу протягом семестру та оцінка за результатами заліку).

Підсумкова оцінка з дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 12).

Таблиця 12

Переведення показників успішності знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ХНЕУ ім. С. Кузнеця	Оцінка за національною шкалою
10	відмінне виконання	A	100 – 90	відмінно
25	вище середнього рівня	B	89 – 83	
30	взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок	C	82 – 74	добре
25	непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	73 – 64	задовільно
10	виконання задовольняє мінімальні критерії	E	63 – 60	
–	потрібне повторне перескладання	FX	59 – 35	незадовільно
–	повторне вивчення дисципліни	F	34 – 1	

13. Рекомендована література

1. Абрамова В. И. Менеджмент и маркетинг : учебн. пособ. / В. И. Абрамова. – М. : Изд. РИОР, 2006. – 161 с.
2. Анализ сильных и слабых сторон компании: определение стратегических возможностей / пер.с англ. – М. : Издательский дом "Вильямс", 2003. – 368 с.
3. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
4. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф ; пер. с англ. – СПб. : ПитерКом, 1999. – 416 с.
5. Армстронг Г. Маркетинг / Г. Армстронг ; пер. з англ. – М. : Видавничий дім "Вільямс" , 2001. – 608 с.
6. Архипов В. М. Проектирование производственного потенциала объединений (теоретические аспекты) / В. М. Архипов. – Л. : Изд. ЛГУ, 1984. – 135 с.
7. Атаева Е. А. Классификация факторов, определяющих уровень трудового потенциала / Е. А. Атаева // Економіка промисловості, 2005. – № 2(28). – С. 181–185.
8. Афонин И. В. Управление развитием предприятия: стратегический менеджмент, инновации, инвестиции, цены / И. В.

Афонин. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2003. – 380 с.

9. Балабанова Л. В. Організація праці менеджера : навч. посібн. / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак ; М-во освіти України. – К. : Професіонал, 2004. – 303 с.

10. Балацкая Л. Я. Оценка экономического потенциала в зарубежных исследованиях / Л. Я. Балацкая // Научно-техническая конференция преподавателей, сотрудников, аспирантов и студентов факультета экономики и менеджмента. – Сумы : Изд. СумГУ, 2004. – С. 43.

11. Балацкий О. Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем : монография / О. Ф. Балацкий. – Сумы : Университетская книга, 2006. – 972 с.

12. Бачевский Б. Е. Оценка производственного потенциала предприятия. Економіка: проблеми теорії та практики. 36. наук, праць Дніпропетровського національного університету / Б. Е. Бачевский. – Вип. 196. Т. IV. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. – С. 926–932.

13. Бачевский Б. Е. Формирование производственного потенциала предприятия / Б. Е. Бачевский // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2005. – № 2(84). – С. 9–14.

14. Бачевский Б. Е. Диагностика и оценка потенциала предприятия / Б. Е. Бачевский // Маркетинг: теорія і практика. 36. наук. Праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. Вип. № 13. – Луганськ : Вид. СНУ ім. В. Даля, 2007. – 280 с.

15. Бачевский Б. Е. Износ оборудования и его обновление в Украине / Б. Е. Бачевский // Економіка: проблеми теорії та практики. 36. наук, праць Дніпропетровського національного університету. – Вип. 197. Т. II. Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. – С. 305–311.

16. Бердникова Т. Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учебн. пособ. / Т. Б. Бердникова. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 215 с.

17. Бланк І. А. Финансовый менеджмент : учебн. курс / І. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1999. – 528 с.

18. Богиня Д. П. Основи економіки праці : навч. посібн. / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – 3-тє вид. – К. : Знання-Прес, 2002. – 387 с.

19. Богоявленська Ю. В. Економіка і менеджмент праці : навч. посібн. / Ю. В. Богоявленська, Є. І. Ходаківський. – К. : Кондор, 2005. – 332 с.
20. Бойчик І. Економіка підприємства : навч. посібн. / І. Бойчик. – К. : Атіка, 2002.– 480 с.
21. Бондаренко О. О. Формування та планування додаткової потреби в персоналі / О. О. Бондаренко // Економіка та держава. – 2005. – № 4. – С. 61–64.
22. Боумэн Клифф Основы стратегического менеджмента / Боумэн Клифф ; пер. с англ. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 175 с.
23. Бузько І. Р. Стратегический потенциал и формирование приоритетов в развитии предприятия / И. Р. Бузько. – Алчевск : ДГМИ, 2002. – 216 с.
24. Бурлакова В. В. Інформаційні чинники формування людського капіталу в українській та міжнародній економіці / В. В. Бурлакова // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – № 3. – С. 33–40.
25. Буряк П. Ю. Економіка праці й соціально-трудова відносини : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. Ю.Буряк, Б. А. Карпінський, М. І. Григор'єва. – К. : ЦНЛ, 2004. – 440 с.
26. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса и управление стоимостью предприятия. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 720 с.
27. Василенко В. А. Стратегічне управління : навчальний посібник / В. А. Василенко, Т. І. Ткаченко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 396 с.
28. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості / В. С. Васильченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 289 с.
29. Велесько Е. И. Стратегическое управление: практика принятия системных решений : учебн. пособ. / Е. И. Велесько. – Мн. : Техналогия, Изд. БГЗУ, 1997. – 199 с.
30. Винокуров В. А. Организация стратегического управления на предприятии / В. А. Винокуров. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1996.
31. Виханский О. С. Стратегическое управление : учебник для студ. вузов / О. С. Виханский. – М. : МГУ, 1995. – 252 с.
32. Галузевий маркетинг : навч. посібн. для студ. екон. спец. / А. Демянов, Є. В. Савельєв, Д. А. Штефанич та ін. – К. : Терноп. академія н/г., 1997. – 176 с.

33. Герасимчук В. Г. Маркетинг: теорія і практика : навч. посібн. / В. Г. Герасимчук. – К. : Вища школа, 1994. – 256 с.
34. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 488 с.
35. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22.
36. Гринів Л. С. Національна економіка : навчальний посібник / Л. С. Гринів. – Львів : Магнолія 2006, 2009. – 464 с.
37. Грузинов В. П. Экономика предприятия : учебник для вузов / под ред. проф. В. П. Грузинова. – М. : ЮНИТИ, 1998.
38. Дойл П. Менеджмент: стратегия и тактика / П. Дойл ; пер. с англ. ; под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 1999. – 560 с.
39. Економіка виробничого підприємництва : навчальний посібник / за ред. І. М. Петрович. – Львів : Оксарт, 1996.
40. Економіка і менеджмент / за ред. В. Є Кузьміна. – Львів : Львівська політехніка, 1996.
41. Економіка підприємства : навч. посібн. / [О. П. Крайник]; за ред. О. П. Крайник. – Львів : Інтеллект-Захід, 2005. – 296 с.
42. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-е, переробл. та доповн. – К. : КНЕУ, 2000. – 528 с.
43. Економіка підприємства : підручник / [Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, О. М. Семенів та ін.] ; за заг. ред. Й. М. Петровича. – Львів : Новий світ-2000, 2004. – 680 с.
44. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій : навчальний посібник / С. Ф. Покропивний, Г. О. Швиданенко, О. С. Федонін та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 328 с.
45. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій : навч. посібн. / С. Ф. Покропивний, Г. О. Швиданенко, О. С. Федонін та ін. ; за ред. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2000.
46. Економіка підприємства : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисц. / Г. О. Швиданенко, С. Г. Покропивний, С. М. Клименко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 248 с
47. Економіка підприємства: зб. тестів і задач : навч. посібн. / А. В. Шегда, Т. Б. Харченко, Ю. А. Сагайдак та ін.]. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 240 с.

48. Економіка підприємства : навч. посібн. / А. В. Шегда, Т. М. Литвиненко, М. П. Нахаба та ін. ; за ред. А. В. Шегди. – К. : Знання-Прес, 2001.
49. Економіка підприємства : навч. посібн. / за ред. О. П. Крайник – Львів : "Інтелект-Захід", 2005. – 296 с.
50. Економіка підприємства : опорний конспект лекцій / Н. М. Ушакова, Л. О. Лігоненко, М. М. Скотнікова та ін. – К. : КНТЕУ, 2002.
51. Економіка підприємства : підручник / за ред. А. В. Шегди. – К. : Знання, 2006. – 614 с.
53. Економіка підприємства: Структурно-логічний : навч. посібн. / за ред. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2001. – 457 с.
54. Заблоцький Б. Ф. Національна економіка : підручник / Б. Ф. Заблоцький. – Львів : Новий Світ-2000, 2009. – 582 с.
55. Петровська І. О. Фінанси (з елементами статистики фінансів) : навч. посібн. / І. О. Петровська, Д. С. Клиновий. – К. : ЦУЛ, 2002. – 300 с.
56. Попова Р. Г. Финансы предприятий / Р. Г. Попова, И. Н. Самонова, И. И. Добросердова. – СПб. : Питер, 2005. – 224 с.
57. Про інвестиції : Закон України // ДІБП. – 1994. – № 11. – С. 54.
58. Про підприємництво : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14. – С. 44.
59. Про підприємства в Україні : Закон України // Галицькі контракти. – 1996. – № 46. – С. 17.
60. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40.
61. Про господарські товариства : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49.
62. Ризик у ринковій економіці : навч. посібн. / Т. Е. Андрєєва, Т. Е. Петровська. – Х. : Бурун-книга, 2005. – 128 с.
63. Романенко О. Р. Фінанси : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисципліни / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн та ін. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : КНЕУ, 2003. – 387 с.
64. Романенко О. Р. Фінанси : підручник / О. Р. Романенко. – К. : Центр навч.літер., 2006. – 312 с.
65. Сідун В. А. Економіка підприємства : навч. посібн. / В. А. Сідун, Ю. В. Пономарьова. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 356 с.

66. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. / Терещенко О. О. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.

67. Управління фінансовою санацією підприємства : навч. посібн. / за ред. М. О. Данилюка, В. І. Савича. – К. : Центр навч. літер., 2006. – 320 с.

68. Шило В. П. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання) : теоретично-практичний посібник / В. П. Шило, С. Б. Ільїна, С. С. Боровська. – К. : ВД "Професіонал", 2006. – 288 с.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	6
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	7
4. Плани лекцій	10
5. Плани семінарських занять	11
6. Плани практичних занять	13
7. Самостійна робота студентів	14
8. Контрольні запитання для самодіагностики	15
9. Тести для самоконтролю	17
10. Індивідуально-консультативна робота	25
11. Методики активізації процесу навчання	25
12. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	26
13. Рекомендована література	31

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ"
для студентів напряму підготовки
6.030601 "Менеджмент"
усіх форм навчання

Укладач **Птащенко** Олена Валеріївна

Відповідальний за випуск **Орлов П. А.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бутенко В. О.**

План 2014 р. Поз. № 92 ЕВ. Обсяг 37 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

Дк № 481 від 13.06.2001 р.